

Prisiminų ažkliudytas

Nestropija sutykt ne vieną pabūvusių žmagaus, katras būt negirdėjys ar nepažynis značnos mokslynykes, daktares Eugenijas Šimkūnaite (1920 – 1996). Jos amžiną atilsią vieta – pa Tauragnų dungum.

Atamenu šytų razumnų, stabūklingas atminties, paprastų, švesiom akim dabojusių pasaulin, materiškį. Dažnas jų vadindava žiniuoni, būva ir takių, katrie net čerauniki. Kai prirašyta daugybe žinių ape jos knygas, aprašymus, patarimus, horoskopus, nematau raikalą jų vardyt. Stebėtina, kiek daug jos šiultų, teisyngų žodžių ape šviesų pasaulį, susietų su sveikatu, kultūru, papračiais, gamtos nepakartojamu gražumu.

Ukvatlyvai prisymenu mūs būvusių bendrystį, pasbaskūjunt savu ūturku, jos mįsles, lendunčias galvos užkabariuosna, insišovusias man širdy, apvaražyjusias, neišnykstunčias, keliunčias pasdidžiavimų savą kraštą šviesuoli.

Eugenija ūturdava savaip, be panaberijas ar kokio tai paspūtymą, aplinkynių išvedžiojimų – tesmukai. Nežynunčiam būva navatna, nelingva permanyt.

Pažinties pradžioj jai pazvanijau, tik neatamenu del ko. Paklausis ar su juo kalbu, išgirdau: „Kas tu per vienas ir ko nori?“ Apturėjau mūdrų pamokymų, kad paskambinus reikia pasisveikint ir prisistatyt. Da būva ir teip: bendradarbis manys paklaise, ar aš, būdamas Eugenijas Šimkūnaite bendrapavardžiu, pažįstu garsiųjų žolinikį, mokunčių padėt no ligos išsisūkt ar kvaram pasveikt ir ar galiu juos supažindint. Nupylam Žverynan, ažejam medynen pirkion. Šimkūnaitį radam rašunčių mašinėli. Pasieny dvi pelėdakes mergiotes bliūduos čystyja, undeniu velėja žalių šaknis. Pasisveikini, ketynam palaukt kol būsma priimti, atsistojam pre lūngą. „Pasitraukite, jūs ne stikliniai, – išgirdam palepymų, – laukdami galėtumėt studentėms padėti plauti vaistažoles.“ Atsakiau, kad nemokam, čia ne vyrų klapatas. Aukštaitijaj vyrai svieta nejuokina – nešluoja pirkios, neplauna bliūdų, nekepa bundelių, neverda zacyrkas. Išsigundys, kai nušlajuotas, mana bendradarbis sušnabždėja: „Sprunkam iš čia...“ Žinodamas daktares būdų, jį padrūsinau, kad reikia palaukt. Ana pasysuke in mus, nusišypsoja: „A, tai tu.“ Eugenija, cekavai išklausius, paaiškina, kad pažintis nepadės, žalalių recaptai išrašami tik turiunt daktarą išduotus poperius, katrie roda sveikatas būklį.

Tais čėsais buvau sveikas kai ridykas, iš jos sveikatas recaptų žinojau tik, pagal mani, Nobelį premijai vortas „trejas devynerias“. Paprašytas svečiu, atslaidys diržų, būdava, sukuopiu tris ar keturias šiultas patrovas, dametu ir šaltų, atsgaivinu mudru recaptu, sotus ir kantantas davaliai klausau vaišyngas šeiminykes linksmų, navatnų atstikymų ir istorijų. Kartą užsiminiau, kad mes bendrapavardžiai, abu teviškėnai. Nars tauragniškes bendraamžes jų Gese vadyna, man teip nevalia. Pasakiau: „Būkim brolis ir sasuo“. Davus sutikymų, pasake, kad ažu dvie nedėlių jai reikia būt Švenčianių vaistažalių pabriki ir paklause, ar nuvešiu. Pažadėjau, a pats tarnybas raikalais išskridau Irkūtskan, iš ti Odesan. Kai vidūnakty, pūsaj tračios adynas, lektūvas nuslaide Vilniuj, aidamas pasimt багаžą, nugirdau par rūparų, kad mani šaukia budėtajas. Prejys pre pareigūnes, dabojunčias par būdelas lungelį, gavau lapelį, kuriam būva teleponą nūmaris ir parašyta: „Skambinti bet kuriuo paros metu“. Pasdare net karšta, pamįsliau: „Geros navynas nelauk!“. Nusraminau ragelyj išgirdys:

„Gera, kad paskambinai, aš da nemiegu. Ar ažu pinkių adynų važiuosma?“. Man išeinunt iš staties, pribėgus tarnautoja pasiguode, kad par šytų moterį čiut neyšlake iš darbą. Sake, kad, narėdama išsiaiškint kada aš sugrįšiu, pasiskūnde net minystrui. „Sužinojam kur būvotė ir ką valgėte...“. Atsakiau, kad ana reikli sau ir kitiem.

Važiuojunt Švenčianių link bendrakeleive pasake: „Tu ilgam išsigrūdai bala žyna kur, a man neaišku, ar sulauks švenčianiškai. Kelias neprailgą jos beklausunt ape sava darbus, kaip neše kudašių iš Viduryne Azijas, kai milycijai paaiškina kur auga aguonas ir kanapes (narkotiniai augalai). Prisymine vaikystes metus, kai gyvena su tevais Tauragnuos, ape Vaižgantų, tauragniškių mėgstamų svečių, vadintų Burbuliuku. Šypterajus pasake, kad nesisarmatyč, jeigu in sanysti prisraikt kakių nars žalalių. Tuomčes man topteraja galvon jos kalydarius, kur lyg lūbų prikrauta supakuotų vaistažalių, katros keliunčiu kvapu man pagauna galvų.

Atamenu, traukiniu važiuoju Varenon. Vagoni insdabojau materyškes nugarų, panašių in jos. Šaneliau – atspirtas pylnas maišas. Šimkūnaitei būva svarbu, kad kažną kakių augalų, augunčių Aukštaitijas ažeri, nėra Dzūkijaj. Pamįsliu, ar aš tuo rūpinčiaus?

Daktare mėga keliaut, labjausiai pa Aukštaitijų. Kai su pulkeliu vaistinikių autobusioku nuvažiavam Meiranyzna (Ignalinas r.), pasidžiaugem untrų gyvenimų ainunčiu kryžium, katrų lenkai akupacijas čėsais būva inmetį ažeran, dabodami in apylinkes, stagastulpius pre takų, ėjam Palūšen. Vejeliui plavenunt, vidūvasarią saulaj maudes, akis gloste pažerės dirvonų vilkaplaukes plėmai, smilgas, migles, šunažalas, kiaulpenes, ramunes, šlamučiai, raudanava dabilų ir bendrakeleivių burnas. Rodes, undenin daboja karklai, juodalksniai, pašlėžnuos pakriaušiuos lypunčias pūšys. Plūduriuojančiose čalnose švytava nuogas irklutajų runkas, in mus gūsiais plauke jaunimą dainas, susmaišį su praskrendunčių kyūrų klegesiu ir meldynuos paskavojusių krakšlių kvarkimu. In kalnalia, miški skaičiava mūs metus, kaip ažusukta kukava gegūte. Priimnų garsų šurmuly skambėja gerai nusteikusias Eugenijas, renkunčias laukinius kvietkus ir požeri uliojusių turistų išgaišintus variokus, klausimai bendrakeleivėms: „Ar pažįstat šį augalą, ko verti jo žiedai? Ejau šaneliau, saugajaus, kad ana nepradėtų ir manys klausinėt. Neišvengiau, prejus insmeige družnas akis ir paklause, kadel nerenku pinigų. Pasdyvijau tokiu pastabumu. Kai pakėlam akis aukštyn, in mus daboja iš ažuolą drožtas ugniagesių, kepėjų, kalvių, kaminkrečių glabėjas Šv. Florijonas. Iš Palūšes aštuonkampes varpines, par Lūšių ažerą vaiskas platumas atsiskūbina varpą dūžiai, šaukiuntys bažnyčian – venon iš saniausių medynių liaudes architektūras ansamblių, stoviunčių išskirtynią grožią vietaj, in aukštą kalnalia.

Atmintinų nutikymų būva įvairiausių. Kartą par jų svečiuojuntis, gal žalalių trauktines paveiktas, atsisveikindamas juokom pasakiau, kad un nelygaus padlagą galima kojų išsisūkt. „O kas tau nelaidžia jį pataisyt, – atkirtą šeiminyke, – ažu medžiagas ažmakėsiu. Dirbsma agulniai.“ Iškada, taisunt padlagų, besbaskujunt, neturėjau garsą ažrašymą aparatėlią, bagatai turėč nepakartojamų tekstų.

Eugenija su gamtinikais apslunkydava netoli mana tėviškes – Vaišnoriškėse, gamtos tyrimų bazej. Ti, mana tėva vadavaujami, sutaisem medynį tyltų. Jo „aplaistyman“ pakvetem Šimkūnaitį.

Neatvažiava, ale atasiunte ūntas didūmą džiovintų augalų ryšulį. Jo dalį panaudojam „briedžią ašaram“ nuspalvint ir pagardint. Su bazes tyrėjais susėdus in ačlaimą, būva ramu prismint Eugenijas aprašymus ape „slybiną guolį“ – Tauragną ažerų, Taurapilį.

Par Eugenijas Šimkūnaites 70-mečią jubiliejų sausakimšoj Tauragnų kultūras centrą salej susrinkį žmones viešnių apipyła klausymais. Ana dave patarimus kaip čėdyt sveikatų, ragina nedrybsot be paliavos, būt asiėmusiais , valyvai gyvint, štukavoja. Iš sales pasgirda: „Kaip suprast, kai vienam rašiny kiaušiniai sveika, kitam – ne?“ Eugenija pasisūkus in mani, paklause: „Čia tava brolis?“. Atsakiau – taip. „Matai, čia, bro, palytika. Kai vyštas sudeda daug kiaušinių – sveika, kai mažai – nesveika“, – tarmiškai visus prajukina.

Iš sava prisiminimų kuparą, galėč da daug kū pasakyt ape šviesių moterį – Eugenijų Šimkūnaitį, žadėjusių gyvint šimtų metų, ale markatnam atmintį aždara netekties širma. Jau ko ne ketvirtis amžiaus, kai ana Tylos slėny. Šiunde prisminimus atgaivyna mūs lintynase jos prasmingą tūrinį raštai, sakytum, duona in švintinį stalą. Amžina Jai pagarba, ramiai ir gražiai nudirbusiai prasmyngus darbus.

Romualdas Šimkūnas

„Indraja“, 2020 m., Nr.1.